

Dansk Landbrugsrådgivning
Landscentret | Dansk Kvæg

Udvalget for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
FLF alm. del - Bilag 9
Offentligt

3. oktober 2007

Justitsminister Lene Espersen,
Forbruger og Familieminister Carina Christensen
Fødevareminister Eva Kjer Hansen
Folketingets Udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Køer skal trives både på stald og græs

Dansk Kvæg har konstateret, at der er øget fokus på, om køerne skal lukkes på græs 150 dage om året. Dyrenes Beskyttelse har nu samlet over 110.000 underskrifter ind til fordel for en lov, og er meget aktiv omkring emnet.

Dansk Kvæg er glad for, at forbrugerne stiller krav til de produkter danske kvægbrugere producerer, og at der er mulighed for at producere produkter med forskellig oprindelse, for eksempel mælk fra køer på græs.

Dansk Kvæg stiller krav til alle produktionssystemer, så vi sikrer køernes velfærd, uanset om køerne er på græs eller på stald.

Dansk Kvæg er, sammen med blandt andre Dyrenes Beskyttelse, repræsenteret i justitsministeriets arbejdsgruppe, der netop nu er i gang med et udredende arbejde i forhold til en eventuel lovgivning om hold af malkekvæg. Arbejdsgruppen har fungeret siden april 2007, og forventes færdig i løbet af 2008.

Den forøgede fokus og diskussion om køer på græs og køernes velfærd gør, at Dansk Kvæg gerne vil informere om budskaber og holdninger til afgræsning.

I vedlagte materiale findes Dansk Kvægs holdning til afgræsning og tal og fakta vedrørende afgræsning. Vi tillader os at vende tilbage og vil gerne løbende supplere med yderligere information.

Venlig hilsen

Peder Phillip, formand Dansk Kvæg

Gert Karkov, næstformand Dansk Kvæg

Dansk Kvægs holdning

Alle køer skal have det godt, uanset om de er på stald eller på græs. Derfor opfordrer Dansk Kvæg alle kvægbrugere til at skabe de rette dyrevelfærdsmæssige forhold for køerne.

Køernes adfærdsmæssige, sundhedsmæssige og fysiologiske behov bliver tilgodeset både i moderne kvægstalde uden afgræsning og under produktionsforhold med afgræsning.

Dansk Kvæg opfordrer mælkeproducenter til at vurdere afgræsning

Dansk Kvæg anbefaler og opfordrer alle mælkeproducenter til at vurdere fordele og ulemper ved afgræsning i forhold til at have køerne på stald hele året.

Dansk Kvægs holdning er, at den enkelte mælkeproducent har ansvaret for køernes velfærd, og at den vigtigste faktor for at opnå velfærd er driftsledelse, uanset om køerne er på græs eller på stald.

Dansk Kvæg ønsker, at den enkelte landmand selv overvejer muligheden for afgræsning ud fra forholdene på den enkelte bedrift. Landmanden vurderer, om køerne skal på græs og stald, eller om køerne skal på stald hele året. Landmanden tager sin beslutning ud fra produktionsforholdene på bedriften (dvs. staldindretning, arealstørrelsen på bedriften, arealernes beliggenhed, drivveje, jordbonitet og vejret), så køernes velfærd sikres.

Dansk Kvæg ønsker differentierede produkter

Dansk Kvæg støtter produktionen af differentierede produkter. Derfor ønsker Dansk Kvæg at bevare muligheden for, at mælk kan produceres under forskellige produktionsforhold. Dansk Kvæg ønsker samtidig, at der skabes vilkår, der sikrer dansk kvægbrugs internationale konkurrenceevne, gennem en dynamisk tilpasning af produktionsmetoderne og i takt med at ny viden og erfaring erkendes, så køernes velfærd altid sikres.

Fakta om afgræsning

Definition af afgræsning

For at der kan være tale om afgræsning, skal der være et minimumsareal af græs til stede. Typisk er der behov for 0,4 og 1 ha (svarende til 1 – 2 fodboldbaner) græs pr. ko, når græs både skal være en god sædskifteafgrøde og et godt fodermiddel. Desuden skal drivveje og miljøforholdene i forbindelse med køernes afgræsning være i orden.

Forhold som skal være til stede, for at der kan være tale om afgræsning

Område	Indikator / Måleenhed	Bemærkning
Optagelse af græs	Kg græstørstof pr. ko pr. dag	For at der kan være tale om afgræsning, skal der være en vis optagelse af græs. Køernes græsoptagelse bør være på mindst 4 – 7 kg tørstof pr. ko pr. dag svarende til mindst 20 – 35 % af koens samlede daglige foderoptagelse. Med en græsoptagelse på f.eks. 6 kg tørstof pr. dag stiger arealkravet fra cirka 0,1 til 0,3 ha pr. ko gennem sæsonen.
Produktivitet	Timer pr. dag	For at sikre en tilfredsstillende produktivitet for malkekøer på græs skal køerne have mulighed for at optage minimum 1 kg græstørstof i gennemsnit pr. time på græs.
Samlet areal med græs	Ha pr. ko	For at afgræsning kan praktiseres med tilfredsstillende produktivitet, kvælstofoverskud og sundhed skal der i de fleste situationer være et samlet græsareal på mindst 0,4 ha pr. ko + opdræt og helt op til 1,0 ha afhængig af areal med vedvarende græsarealer, jordbonitet og vandingsmulighed.
Andre forhold ved afgræsning		
Miljø	Kg N pr. ha	Kvælstoffet i den husdyrgødning dyrene udskiller på marken under afgræsning udnyttes med stærkt faldende effektivitet med stigende mængde kvælstof udskilt pr. ha. Derfor bør køerne kun være på græs i den tid, der er nødvendig for at optage den græsmængde, der er til rådighed, dvs. 1 pr. time pr. kg græstørstof.
Parasitbelastning	Ha pr. ko	Kvæg på græs er udsat for smitte med græsmarksparasitter som bl.a. lungeorm og løbetarmorm. Lungeorm er en stor trussel for malkekøer, hvis græsarealet pr. ko er lille og græsset er bidt hårdt ned. Sygdomsudbrud kan forebygges, hvis græsarealet er så stort, at der kan veksles mellem slæt og afgræsning.
Drivveje		Drivvejene skal være faste og uden skarpe sten, så køernes yvere og patter ikke bliver tilsmudsede (af hensyn til mælkekvalitet) og der ikke opstår problemer med køernes klove.

Tabel 1. Nødvendigt græsareal gennem græsningssæsonen ved forskellig græsoptagelse pr. dag

Måned	Græsvækst, kg tørstof/ha/dag	Græsoptagelse, kg tørstof/ko/dag			
		2	4	6	8
		<i>ha/ko/dag</i>			
Maj	70	0,03	0,06	0,09	0,11
Juni	60	0,03	0,07	0,10	0,13
Juli	45	0,04	0,09	0,13	0,18
August	35	0,06	0,11	0,17	0,23
September	20	0,10	0,20	0,30	0,40

Tabel 2. Køernes kvælstofudskillelse i marken pr. ha ved forskelligt antal timer på græs.

Måned	Areal, ha/ko/dag	Timer på græs pr. dag				
		2	6	10	14	18
		<i>Kg N/ha/måned</i>				
Maj	0,09	10	31	52	73	94
Juni	0,10	9	28	47	66	85
Juli	0,13	7	22	36	51	65
August	0,17	6	17	28	39	50
September	0,30	3	9	16	22	28
I alt 150 dage	0,09	36	107	179	250	322

Strukturudvikling – færre køer på græs

I 2003 havde cirka 75 procent af besætningerne køerne på græs – svarende til cirka 75 procent af køerne. I 2007 er det cirka halvdelen af køerne, som kommer på græs. Dette tal er baseret på en rundspørge hos 10 lokale kvægbrugskonsulenter i foråret 2007. Mælkeudvalgets prognose vurderer, at der om 10 år (2015/2016) vil være 2.500 malkekvægsbedrifter, og de vil have cirka 200 køer i gennemsnit (193 køer).

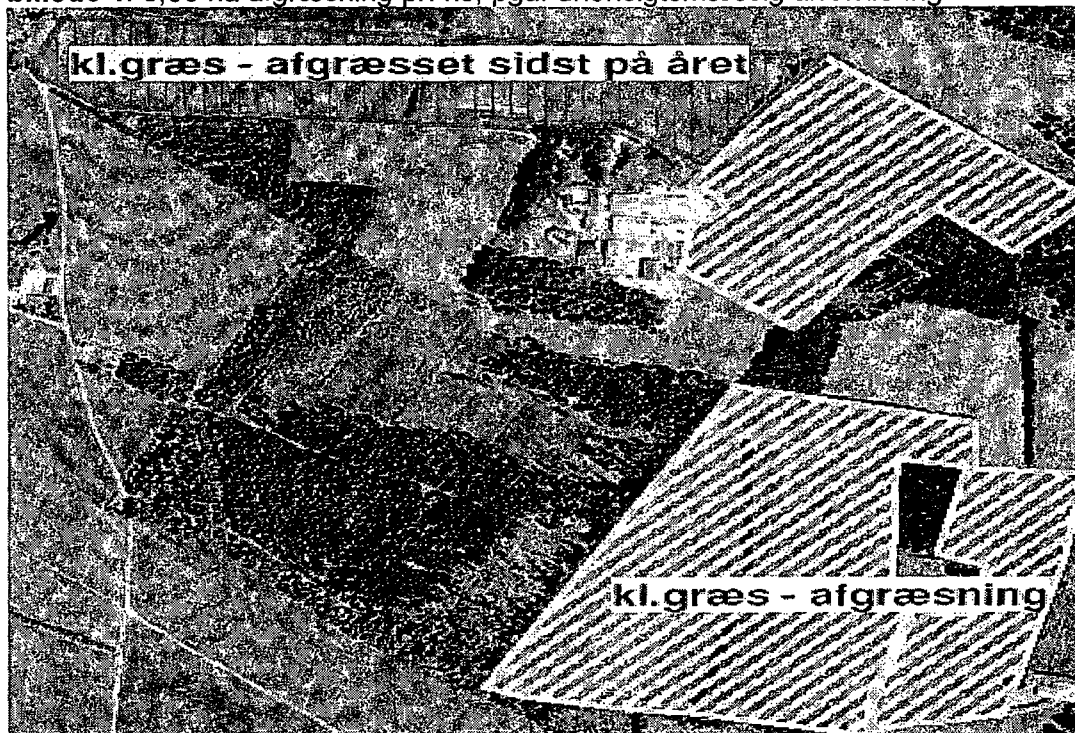
Størrelsen på ejendommene gør det vanskeligt at få køerne på græs:

- der er ikke nok afgræsningsarealer rundt om bedriften (0,1 ha pr. ko som udgangspunkt er absolut minimum) se billede 1 og 2
- logistikken med at få mange dyr ud og ind af stalden er vanskelig (øget arbejdstid)
- der er stor risiko for, at marker og veje bliver trådt op rundt om bedriften (særligt i regnvejr)
- ikke alle jordtyper egner sig til afgræsning

Opgørelse fra 2003 over bedrifter der anvender afgræsning

- 74 % af besætningerne anvender afgræsning
- 35 % af besætningerne lukker køerne på græs dag og nat
- 38 % af besætningerne bruger dagafgræsning til køerne
- 0,7 % af besætningerne bruger natafgræsning til køerne
- 23 % af besætningerne lukker ikke køerne på græs om sommeren

billede 1: 0,08 ha afgræsning pr. ko, pga. uhensigtsmæssig arrondering

Billede 2: 0,45 ha afgræsning per ko, ideel arrondering

Dyrevelfærd

Ud fra en dyrevelfærdsmæssig vinkel er der både fordele og ulemper ved afgræsning, når dyrevelfærd er en sammenvejning af dyrets adfærd, dyrets sundhed/sygdom og dyrets kropsfunktion.

En stor velfærdsrapport fra Danmarks Jordbrugsforskning har ikke klokkeklare konklusioner vedr. afgræsning. Fordele og ulemper vedr. afgræsning er et spørgsmål om individuelle forudsætninger på de enkelte gårde.

Fordele og ulempe ved afgræsning ud fra et velfærdsmæssig synspunkt

Følgende korte oversigt giver et overblik over fordele og ulemper ved afgræsning i relation til **dyrevelfærdsmæssige** aspekter – baseret på indhentede erfaringer.

Andre forhold er ikke nævnt i oversigten, men findes indenfor miljømæssige og arbejdsmæssige forhold.

Fordele	Ulemper
Udførelse af normal ædeadfærd (foderet hænger fast i den ene ende og skal bides af)	Parasitbelastning (lungeorm, løbe-tarmorm, leverikter, stikkende insekter). Især et problem ved våde græsmarker eller nedbidte græsmarker.
Opbygge og vedligeholde en god kondition (funktion af knogler, led og muskler holdes ved lige)	Klov- og benproblemer ved våde drivgange og optrådte marker i forbindelse med regnvejr. (Bløde klove øger risikoen for klovbetændelser)
Flokadfærd (socialadfærd) styrkes. Dvs. god mulighed for udførelse af flokhierarki. God mulighed for at undvige en aggressiv artsfælle.	Overfodring med protein og sukker, som giver diaréliggende afføring (Mest udpræget i starten og i afslutningen af græssæsonen). Det kan være svært at styre en optimal næringsstofforsyning.

Afgræsning og sundhed

Når der alene kigges på køernes sundhed, er der også fordele og ulemper ved afgræsning, også set i forhold til hvilket staldsystem de går i. Antallet af undersøgelser, der ser på effekten på sundhed og velfærd af afgræsning, er imidlertid meget stort. Derfor er det ikke muligt at give et dækkende overblik over al eksisterende viden inden for området.

Yderligere kompliceres sagen af, at det er meget svært at sammenligne resultater fra forskellige undersøgelser. Begreber som interaktion og konfundering spiller en stor rolle, når resultaterne af forskellige undersøgelser bliver fortolket. For eksempel har landmænd forskellige bevæggrunde for at vælge afgræsning, og det kan i sig selv være årsag til forskellige velfærdsparametre.

Talstørrelser og konklusioner fra speciale om afgræsning og sundhed

(Bettina Mortensen, 2004).

Højeste værdi er markeret med **fed skrift**

	Afgræsning	På stald	Bemærkninger
Yverlidelser (behandlingsfrekvens)	52,19 %	51,55%	Ingen signifikant forskel
Celletal	280.000	279.000	Ingen signifikant forskel
Ketose (behandlingsfrekvens)	1,51 %	1,91 %	Signifikant forskel på et meget lavt niveau

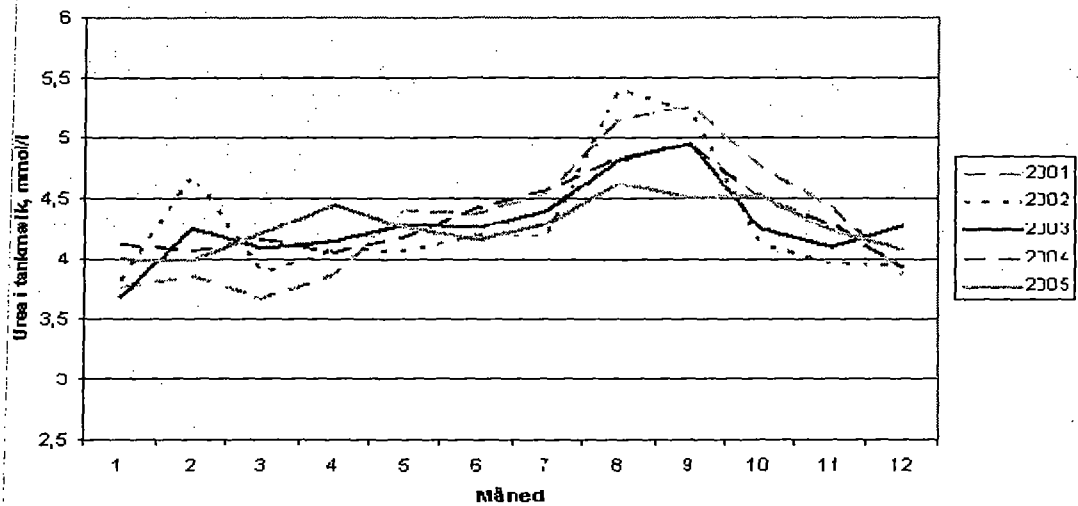
Mælkefeber (behandlingsfrekvens)	6,19 %	5,32 %	Signifikant forskel på et lavt niveau
Tilbageholdt efterbyrd (behandlingsfrekvens)	7,65 %	8,55 %	Signifikant på et lavt niveau
Børbetændelse (behandlingsfrekvens)	1,78 %	2,62 %	Signifikant på et meget lavt niveau
Klovlidelser	Køer på græs har ca. 1,5 gange større sandsynlighed for at få en smitsom klovlidelse		

Oversigt over sammenhængen mellem afgræsning og sundhed fra en dansk undersøgelse omfattende 3.050 malkekvægsbesætninger (Mortensen & Kjeldsen, 2004). Effekten af afgræsning på sundheden kan være både gunstig og ugunstig, og effekten af afgræsning på en gruppe sygdomme kan variere afhængig af det staldsystem køerne er opstaldet i.

Staldsystem	Gunstig effekt af græs	Ingen effekt	Ugunstig effekt af græs
Begge	Goldbehandlinger Brunstproblemer Ketose Stofskiftelidelser Tilbageholdt efterbyrd Børbetændelse	Mastitis Celletal Laminitis Benproblemer Fødselshjælp	Smitsomme klovlidelser Mælkefeber
Løsdrift	Pattetråd Løbedrejning Såleknusning		Mastitis
Bindestald	Mastitis		Pattetråd Løbedrejning Såleknusning

Afgræsning og køernes ernæring

Ud fra en ernæringsmæssig (fysiologisk) vinkel er afgræsning en stor udfordring. Der er stor risiko for, at køer taber sig (mere end det er godt), når de får for meget græs.

Ureaindhold i mælken gennem 5 år i forhold til de enkelte måneder.

Større variation i ureaindholdet om sommeren (afgræsning) end om vinteren. Der er større risiko for energiunderskud, når ureaindholdet er over 5 mmol. Dette skyldes, at koen skal bruge energi på at udskille overskudsprotein.